

Hornová, Monika

Lexikon polské středověké literatury

Slavica litteraria. 2014, vol. 17, iss. 2, pp. 94-96

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132895>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

V publikaci se kromě teoretické části a ukázek genologických studií nachází také *Exkurz trochu osobní* – závěrečná část, ze které se dovidáme o autorově vztahu ke genologii, jeho vědeckých začátcích, prvních genologických studiích, monografiích, o úspěších i úskalích.

Monografie je zajímavým průvodcem světem literární genologie; nejdřív nás provedla teoretickým základem – genologickými koncepcemi, literárními rody a žánry, pak přináší praktické příklady genologických studií o formování ruského románu, deníkovém žánru, o cestopisu nebo narativní básni a seznamuje s autorovým vztahem ke genologii. Prostřednictvím publikace získáváme komplexnější obraz genologického zkoumání v minulosti i současnosti, v teorii i na praktických příkladech.

Lenka Paučová

LEXIKON POLSKÉ STŘEDOVĚKÉ LITERATURY

Teresa Michałowska: *Literatura polskiego średniowiecza: leksykon. Pisarze – utwory – gatunki – kierunki i pojęcia teoretyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. 933 s.

Významná a velmi oceňovaná polská medievistka a literární historička Teresa Michałowska v roce 2011 vydala rozsáhlý *Lexikon literatury polského středověku*, který navazuje na její podrobnou syntézu staropolských literárních dějin z roku 1995 (*Średniowiecze*) a novější slovník středověké teorie literatury v Polsku (*Średniowieczna teoria literatury w Polsce*, 2007) a který je doplněn o další literárněteoretické termíny, které se do dřívějších prací nevešly. Spolu s těmito publikacemi pak lexikon tvoří triptych základních příruček potřebných pro studium staropolské literatury i pochopení specifik středověké literatury a písemné kultury vůbec. V rozsahu téměř tisíce stran autorka přináší hesla týkající se vybraných literárních textů (psaných polsky nebo latinsky) a autorů, literárních směrů a žánrů, zásadních literárněteoretických otázek.

Samotnou encyklopedickou část uvozuje obsáhlá studie (*Wprowadzenie*), v níž autorka komentuje příznačné vlastnosti polského středověkého písemnictví – připomíná dvojazyčnost kultury, tehdejší vzdělávací systém, který výrazně ovlivňoval producenty i recipienty textu, často nejasné autorství a dataci skladeb. Uvádí rovněž počet historicky doložených tvůrců polského i cizího původu v jednotlivých stoletích (zdůrazňuje, že první informace o polských autorech spadají až do 15. století a první poloviny 16. století). Připomíná, že středověk nelze jednoznačně časově vymezit. Jako počátek tohoto období uvádí akt pokřtění Měška I. – tedy jakýsi iniciační moment, kdy Polsko otevřeně deklarovalo svou příslušnost k latinské, západoevropské kultuře. Problema-

tičtější je pak určení konce literárního středověku, neboť žádná hranice mezi jednotlivými obdobími neexistuje; středověké myšlenky se volně přelévají do následujícího období renesance a humanismu. Dále se zabývá pro středověk umělým systémem dělení na literární druhy a žánry nebo prvními literárními teoretiky. Ale nezapomíná ani na postavy stojící na okraji písemné kultury – kopisty, překladatele, sběratele textů, iluminátory, tiskaře i majitele knih, do nichž byla významná díla zapsána.

Michałowska v úvodu vysvětluje, že výběr teoretických hesel a zejména literárních památek nebyl nijak jednoduchý. Za prvé: bylo nutné doslova „vylouskat“ umělecká díla z hromady dochovaných textů. Již tento krok byl velmi náročný. Vycházel nejen ze subjektivní volby, ale zejména z historických kritérií ovlivňujících pochopení uměleckého textu. Za druhé: autorce nezbývalo než dochované památky kriticky zhodnotit a vybrat texty, které se jistým způsobem vymykají a zasluhují si „zvěčnění“ ve formě hesla; musela tedy určit, co má být akceptováno a co zase odhozeno. Zároveň se potýkala s obecným problémem fragmentárnosti dochovaných památek a neúplnosti obrazu o literárním středověku. Přesto Michałowska jako jedna z mála polských badatelek dokázala čtenářům přiblížit a vysvětlit specifičnost staropolské písemné kultury.

V *Lexikonu* se setkáme se čtyřmi typy hesel: první jsou věnována autorům (podává stručné biografické informace, přičemž zdůrazňuje zejména jejich vzdělání a tvorbu), další hesla o uměleckých dílech (obsahují incipit, informace o rukopise, autorství či době vzniku, stručný výklad díla a seznam vydání textu), hesla týkající se literárních žánrů a směrů a dalších podstatných otázek středověké literární teorie. Součástí každého hesla je pak seznam vybrané sekundární literatury, přičemž se autorka nezaměřuje jen na polské odborné texty, ale uvádí také francouzské, německé nebo anglické odborné publikace a studie. Pro snazší práci s příručkou slouží jmenné a věcné indexy uvedené na konci publikace. Autorka nejdříve uvádí hlavní index všech osob, děl i termínů, ten posléze kategorizuje na jmenný index, rejstříky uměleckých děl psaných polsky a latinsky, indexy spojené s literárněteoretickou terminologií.

Hesla jsou přehledná, dobře strukturovaná a faktograficky obsáhlá. Jistou nevýhodou *Lexikonu* pak spatřuji v uvedeném výběru sekundární literatury, který není vyčerpávající. Například v hesle *Dialog mistrza Polikarpa ze Śmiercią* (v polské literární historii známý též pod názvem *Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią*) v seznamu zcela chybí antologie a sěžejní studie významného polonisty Stefana Vrtela-Wierczyńskiego, který dialog vydal v komentovaném vydání polské středověké poezie (*Polska poezja świecka*) v roce 1952.

Jedná se o výjimečnou publikaci shrnující a systematizující veškeré dosavadní poznání o literatuře, literární teorii a mentální kultuře středověkého Polska, přičemž poznatky jsou prezentovány v kontextu evropské kultury (mám na mysli uvádění souvislostí s antickou poetikou a mnohými přesahy v následujících

obdobích). V přehledné heslovité formě tak Michałowska přibližuje jedny z nejstarších uměleckých památek, které jsou pro mnohé čtenáře nepochopitelné a vzdálené, a představuje stav bádání o staropolském písemnictví. Příručka je užitečná nejen pro zájemce o polskou literaturu, ale také o klasickou filologii, historii a dějiny umění týkající se polského území.

Polská literární historiografie se má čím chlubit a může nám jít příkladem. Přináší přehledný a ucelený lexikon o staropolské literatuře a literární teorii, přičemž zpracovává jak polské, tak i latinské umělecké texty. Škoda, že podobné publikace věnované starší české literatuře chybí. V případě zájmu o český literární středověk je zájemce odkázán na jednotlivé monografie českých literárních medievistů (J. Hrabák, A. Škarka, M. Kopecký). Roli encyklopedického přehledu pak plní čtyřsvazkový *Lexikon české literatury*, který v jednotlivých abecedně řazených heslech zpracovává celé české písemnictví od velkomoravských počátků až do roku 1945 způsobem tak podrobným a systematickým, jako nikdy předtím.

Monika Hornová

ORIGINÁLNÍ SLOVAKISTICKÁ EDICE A STUDIE

Veci na dne duše. Dva neznáme rukopisy Štefana Krčméryho (A ešte letiace tiene, Vajanský). Pripravila Anna Zelenková. Martin – Praha: Matica slovenská – Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., 2012. 173 s.

Česko-slovenská slovakistka působící v Praze a v Brně docentka Anna Zelenková je autorkou řady studií, zejména ze srovnávací sféry česko-slovenské. Připomeňme její monografii o česko-slovenských literárních vztazích¹ a zejména o slovenské prozodii a roli Š. Krčméryho.² V této látce autorka pokračuje, když poprvé uveřejňuje dvě dosud neznámé Krčméryho práce: román *A ešte letiace tiene* (1933) a esejistickou studii *Vajanský* nalezené v pozůstalosti T. G. Masaryka (MÚA AV ČR, v. v. i., Praha, fond T. G. M., kultura, krabice 443, složka Krčméry). Jde o dva nedatované rukopisy. Jejich nálezkyňe a editorka doprovodila jejich vydání důkladnou předmluvou, ediční poznámkou a publikací korespondence. Ta obsahuje dopis Krčméryho Alici Masarykové

¹ ZELENKOVÁ, Anna: *Medzi vzájomnosťou a nezájomnosťou. Sondy do česko-slovenských a slovensko-českých literárnych vzťahov*. Praha – Nitra: Slovanský ústav AV ČR – Filozofická fakulta UKF, 2009.

² ZELENKOVÁ, Anna: *Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho (1935)*. Praha: Slovanský ústav AV ČR – Euroslavica, 2006. 140 s. Viz recenzi: POSPÍŠIL, Ivo: Neznámý rukopis v úskalí česko-slovenských vztahů. In: *Stil* 6, 2007, s. 428–430.